

ועדת האתיקה המוסדית לענייני מחקר המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי

הנחייתם של מחקרי סטודנטים – היבטים אתיים - תשפ"ו

לסגל המכללה שלום,

המסמך הנוכחי מתייחס לנוהלי אתיקה הקשורים למחקרים שנעשים על ידי סטודנטים במסגרת לימודיהם. עבודת המחקר הינה חלק משמעותי בלימודים לקראת התואר הראשון והשני (פרויקטים, סמינריונים ועבודות גמר). ישנה חשיבות לכך שסטודנטים יפתחו מיומנויות מחקר ויאספו נתונים על הלמידה וההוראה שלהם, כחלק מתהליכי ההכשרה וההתפתחות המקצועית. מחקרי הסטודנטים הינם באחריות המנחים של העבודות והפרויקטים, כולל שמירה על כללי האתיקה.

במסגרת ההתנהלות המחקרית נושא האתיקה הינו מרכזי. הרכיב האתי איננו ניתן להפרדה מהמרכיבים המדעיים-מתודולוגיים של המחקר. כמנחים של הסטודנטים בעבודות המחקר השונות שהם מבצעים, חובתכם להנחות אותם גם ביחס להיבטים האתיים שעשויים להתעורר במהלך תכנון המחקר, איסוף המידע, ניתוחו וכתובתו.

למחקרים אלה אין צורך להגיש בקשה לאישור של ועדת האתיקה. להלן היבטים אתיים שיש לשים אליהם לב במהלך ביצוע מחקרי הסטודנטים:

מחקרים במסגרת בית הספר

ראשית, יש להכיר את הנוהל המעודכן למחקרים שנעשים במסגרת מערכת החינוך (אוקטובר 2024).
על פי חוזר זה: [קישור לחוזר מנכ"ל בנושא](#)

- סטודנטים יכולים לאסוף נתונים במסגרת ההכשרה שלהם ללא אישור, כל עוד מדובר במידע שאמור לשרת את ההוראה שלהם או את הלמידה של התלמידים שלהם ולא למטרות מחקר (סעיף 3.2.6).
- לכל פעילות מחקרית שנעשית במסגרת מערכת החינוך (תלמידים ומורים), כולל עבודות סמינריון וגמר, יש לקבל היתר מלשכת המדען הראשי. סטודנטים יוכלו לבצע מחקר "במסלול ירוק" בלבד, כלומר מחקר עם רגישות נמוכה (סעיף 3.7.1), לאחר קבלת אישור המדען. סטודנטים לא יוכלו לבצע מחקרים "במסלול אדום", כלומר, מחקרים שעוסקים בנושאים רגישים למשל - אלימות, אמונה ודת, עברות על החוק, התמכרות, חרדה, דיכאון, אובדנות, טראומה, זהות מגדרית, התנהגות מינית, פעולה רפואית, סוציומטריה, עמדות סטריאוטיפיות. את הבקשה להיתר מלשכת המדען הראשי יגישו מרצי הקורס או המנחים של עבודת הגמר.

[קישור לאתר המדען לבקשת אישור אתי](#)

מחקרים במסגרות אחרות

אם המחקר של הסטודנטים מתבצע במוסדות או בארגונים אחרים (שלא במסגרת מערכת החינוך) אין צורך לקבל אישור אתי מוועדת האתיקה המוסדית של המכללה, עם זאת, יש לברר אם במוסדות אלה נדרש הליך לקבלת היתר לעריכת מחקר ולפעול בהתאם (למשל, בית חולים או דיור מוגן).

כללי אתיקה במהלך מחקר סטודנטים

מחובתכם לשמור על הכללים הבאים:

1. הצגת נושא המחקר ומהלך המחקר. יש להציג למשתתפים את נושא המחקר ומטרותיו וכן תיאור של אופן איסוף הנתונים באופן ברור בהתאם לגיל וליכולות הקוגניטיביות של המשתתפים וללא מניפולציות.
2. הסכמה להשתתף במחקר. יש לכתוב שאלת הסכמה בשאלון ולהחתים טופס הסכמה מדעת בריאיון או בתצפית. אם מדובר בקטינים או בחסרי ישע, יש לקבל את הסכמת ההורים או האפוטרופוסים. גם אם המשתתפים הביעו הסכמה, זכותם להפסיק את תהליך איסוף הנתונים בכל שלב וללא כל סנקציות. יש לידע אותם על כך מראש.
3. שמירה על אנונימיות. אין לחשוף כל פרט מזהה של המשתתפים. יש לשנות או להוריד שמות, מקום מגורים, שם בית הספר, תיאור תפקיד וכולי. במקרה של סרטונים או תמונות יש לטשטש את פני המשתתפים.
4. אי הפצה של חומרי הגלם. אין לחשוף את נתוני הגלם (הראיונות, התצפיות, הצילומים וכולי) גם לאחר הורדת פרטי הזיהוי, למעט למנחה או למרצה. אם העבודות מפורסמות במרחב כלשהו (ספרייה, מודל, מאמר), אין להציג את חומרי הגלם כחלק מהעבודה או המאמר.
5. שימוש בכלי בינה מלאכותית. אם נעשה שימוש בסביבות פתוחות של בינה מלאכותית לתמלול ולניתוח הנתונים, יש לעלות קבצים ללא פרטים מזהים של המשתתפים.
6. אי גרימת נזק. יש לדאוג לרווחה הנפשית של המשתתפים ולהימנע מפעילות או משאלות שעלולות לגרום לחוסר נוחות או לפגיעה כלשהי. על סטודנטים להימנע ממחקרים שעוסקים בנושאים רגישים, למשל - אלימות, אמונה ודת, עברות על החוק, התמכרות, חרדה, דיכאון, אובדנות, טראומה, זהות מגדרית, התנהגות מינית, פעולה רפואית, סוציומטריה, עמדות סטריאוטיפיות.

אם בעתיד המרצים יהיו מעוניינים לפרסם את מחקרי הסטודנטים יחד עם הסטודנטים, יהיה עליהם לפנות לקבלת אישור מוועדת האתיקה המכללתית. את הפנייה יש לבצע באמצעות [הקישור הבא](#).

ועדת האתיקה עומדת לרשותכם בכל שאלה. ניתן לפנות בשאלות גם למזכירת הוועדה גילה אביטל.

בברכת הצלחה,

פרופ' חיה קפלן, ראש הוועדה

פרופ' חיה קפלן

בשם חברי ועדת האתיקה המוסדית לענייני מחקר

ד"ר חאלד אלסייד ד"ר מירב אסף ד"ר חיים דיהי ד"ר אריק שגב ד"ר שרון שטיינברג